

Prikaz razvoja Crkve Božje u Banovcima

David Kovačević

Visoko evanđeosko teološko učilište, Osijek

david.kovacevic.cog@gmail.com

UDK:286; 262.2

Pregledni rad

Primljeno: 2, 2013.

Prihvaćeno: 4, 2013.

Sažetak

Rad donosi prikaz razvoja pentekostne crkve u Banovcima pokraj Vinkovaca koja je dio Crkve Božje u Hrvatskoj, a time i Crkve Božje u svijetu. Uvodni dio iznosi neke opće značajke početaka pentekostnog pokreta s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće te opisuje spomenutu lokalnu zajednicu u ozračju pentekostnog pokreta. U središnjem dijelu raspravlja se o životu i služenju dvojice pastora crkve u Banovcima: Paula Weitmanna i Veljka Bogdanovića. Njihov je doprinos značajan ne samo za lokalnu zajednicu u Banovcima, već i razvoj pentekostnog pokreta na području Slavonije i Srijema. Cilj je rada biti doprinosom proučavanju razvoja pentekostnog pokreta u Hrvatskoj.

Uvod

Pentekostni pokret razvijao se u kontekstu različitih društvenih previranja na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće u Europi i Americi. U tome se razdoblju javljaju mnoge propovijedi koje govore o potrebi obnove ondašnjeg kršćanstva, a koje su uključivale poticaje na posvećen život i ispunjenje Duhom Svetim prema Djelima 1,8. Ovi naglasci u propovijedima javljali su se kod metodista i evangeličkih pijetista, a taj pokret nazvan je Pokretom svetosti ili Holiness Movement (Arapović, 2003, 28).

Nakon duhovnih iskustava vjernici su nastojali poruku o posvećenju i ispunjenju Duhom Svetim prenijeti u svoje tradicionalne zajednice. Vjerovali su kako ta vijest može biti poticaj za obnovu u njima. Često puta nisu nailazili na odobravanje. Nasuprot tome, vjernici su bili prisiljeni izići iz svojih zajednica pod

optužbom krivovjerja i fanatizma. U tim slučajevima oni bi se počeli zajedno okupljati te bi nastajale nove denominacije (Jambrek, 2003, 98). Jedna od njih je i Crkva Božja ili Church of God (Cleveland, Tennessee) koja u skladu s naznačenim pripada skupini holiness-pentekostne tradicije. Posebnost holiness-pentekostne tradicije očituje se u naglasku kako kršćansko iskustvo uključuje obraćenje i posvećenje kao dva djela Božje milosti.

Početak Crkve Božje naziremo 1886. godine u Sjedinjenim Američkim Državama, kada je 19. kolovoza u Barney Creeku u Tennesseeu formirana grupa poznata kao Christian Union. Njezin pokretač bio je R. G. Spurling, baptist koji je nastojao doprinijeti duhovnoj obnovi svoje denominacije. Nova denominacija osnovana je nakon dvogodišnjeg razdoblja traženja i pokušaja reforme unutar zajednica u kojima su se vjernici prethodno okupljali. Kako nije bilo odgovora na vapaj za reformom, skupina vjernika okupila se i usuglasila oko ključnih uvjerenja. Željeli su biti slobodni od svake vrste religiozne tradicije koja nije doprinosila stvarnosti vjerničkog iskustva. Željeli su uzeti Novi zavjet kao zakon Kristov i jedino mjerilo za pravilno vjerovanje, proučavati ga i to prosljeđivati drugima. Christian Union je ordiniranjem R. G. Spurlinga (2. rujna 1886) uspostavila samostalnu denominaciju, a 15. svibnja 1902. godine reorganizirala se i promijenila ime u The Holiness Church at Camp Creek. Pastor crkve je 1903. godine postao Ambrose Jessup Tomlinson, bivši kveker iz Indiane koji je za život zarađivao prodavajući Biblije. Ranije se pridružio The Holiness Church sa razumijevanjem da je to istinska Crkva Božja utemeljena na Bibliji. U to je vrijeme crkva brojčano rasla, propovijedajući krštenje u Duhu Svetome. Pod vodstvom Tomlinsona crkva je dobila jednu od boljih organizacijskih struktura u modernoj američkoj crkvenoj povijesti. Osnovane su crkve u državi Tennessee, Georgia, Kentucky, West Virginia i North Carolina (Jendričko, 2004).

Prva generalna skupština koju je vodio Tomlinson održala se 26. i 27. siječnja 1906. godine. Odlučeno je da crkva bude poznata jednostavno kao Crkva svetosti. Službeno je potvrđeno učenje o osobnom posvećenju kao i o nekonzumiranju duhana i alkoholnih pića. Pranje nogu svetima je prihvaćeno kao valjani obred kojemu primjer nalazimo u Novom zavjetu. Druga generalna skupština održana je u siječnju 1907. godine u Bradley County, Tennessee. Na tom sastanku izabrano je ime Church of God (Crkva Božja) kao ime kojim su se nazivale prve zajednice u Novom zavjetu (Jendričko, 2004).

Osim naglašavanja posvećenja crkva je čeznula za izlivanjem Duha Svetog kako o tome čitamo u Djelima apostolskim 1,8. Dvije skupine vjernika okupljene oko W. F. Bryanta u Sjevernoj Carolini i R. G. Spurlinga u Tennesseeu doživljavaju 1896. godine iskustvo krštenja u Duhu Svetom. Tada je oko sto osoba bilo kršteno u Duhu Svetom i govorilo drugim jezikom. Vijest o izlivanju Duha Svetog u Azusa ulici u Kaliforniji primljena je s oduševljenjem među ovim vjernicima

(Conn, 1977, 29). Bio je ovo početak jedne od denominacija svetosti koja je nastala u burnom periodu velikih promjena u svijetu.

U ovome radu dajem kratki prikaz razvoja lokalne zajednice Crkve Božje u Banovcima pokraj Vinkovaca te osvrtno na djelovanje Paula Weitmanna i Veljka Bogdanovića, dvojice njezinih pastoralna radnika. Zajednica vjernika u Banovcima dio je Crkve Božje u Hrvatskoj, a time i Crkve Božje u svijetu. Banovci su maleno srijemsko mjesto koje se nalazi u Vukovarsko-srijemskoj županiji u okolini Vinkovaca. Molitveni dom Crkve Božje u Banovcima nalazi se u ulici Branka Radičevića 23.

Počeci pentekostnog pokreta u Banovcima

Početak pentekostnog pokreta u Banovcima datira još početkom dvadesetog stoljeća i vezan je za početak pentekostnog pokreta u Hrvatskoj. Okupljanja i duhovni rad među vjernicima odvijaju se spontano, a prve bilježimo već 1920. godine. U to je vrijeme u Banovcima, kao i u mnogim mjestima diljem Srijema i Slavonije, živjelo miješano stanovništvo s istaknutim brojem njemačke nacionalne manjine. Selo je tada imalo oko 360 domaćinstava. U mjestu su djelovale 3 tradicionalne crkve: srpsko-pravoslavna, evangeličko-luteranska i reformirana ili kalvinska crkva. Prvotno se pentekostni pokret širio među pripadnike reformirane i evangeličke vjeroispovijesti, a zatim i među ostale (Bogdanović, 2005b). Razlog tomu je najvjerojatnije raširenost Svetoga pisma među pripadnicima reformirane i evangeličke vjeroispovijesti koje je svaki vjernik primao nakon konfirmacije, kao i praksa njegova proučavanja u manjim skupinama (Arapović, 2003, 47).

Razvoj pokreta u Banovcima usko je povezan uz nastanak i širenje pentekostnog pokreta u Srijemu 1907. godine (Jambrek, 2003, 157). Spominje se veza s pokretom u Beški na osnovi rodbinske veze, pripadnost reformiranoj ili evangeličkoj pozadini i njemačkom narodu. Paul Weitmann, ondašnji svjedok i sudionik pokreta, svjedoči: "Otprilike 1920. godine je počelo probuđenje u selu Banovci. To je bilo kao jedna vatra koja se širila od Beške, Novog Sela, Banovaca, Nijemaca i skroz kroz Srijem dalje po ostalim mjestima" (Weitmann, 1988).

U počecima okupljanja skupine pentekostnih vjernika dogodio se 1920. godine jedan znamenit događaj, koji je poslužio kao pozitivno svjedočanstvo mnogima u mjestu i široj okolini. U selu je živjela djevojka po imenu Elizabeta Spies koja je bila bolesna i nepokretna oko 40 godina. Obraćeni vjernici, predvođeni starješinom Adamom Spiesom, došli su kod Elizabete i molili za nju. Tijekom molitve djevojka je bila trenutno ozdravljena, odmah je ustala i počela hodati. Vijest o ovom događaju širila se po mjestu i okolini. Tadašnji pravoslavni svećenik iz mjesta, ponukan ovim događajem čuda ozdravljenja Elizabete Spies, došao je na molitveni sastanak skupine duhovnih vjernika kako bi čuo što se tamo propo-

vijeda i uči. Slušajući i promatrajući tijekom bogoslužja izjavio je kako ta zajednica stoji na temelju Svetoga pisma (Bogdanović, 2005b).

Bogdanović kaže kako su specifičnosti novih iskustava vjere bili novozavjetno obraćenje s vidljivom promjenom života kroz nanovo rođenje, krštenje odraslih podronjenjem na temelju osobne vjere i priznanja, krštenje Svetim Duhom s govorom u novim jezicima, djelovanje duhovnih darova, te vjerovanje u božansko nadnaravno iscjeljenje tijela molitvom i vjerom (Bogdanović, 2005b).

Ovi su događaji bili počeci malene pentekostne skupine vjernika 1920. godine koju su tada nazivali "duhovnima". Ova skupina obraćenika u tim se početnim godinama svog nastanka službeno nazivala Duhovna crkva. Nakon što se od 1929. godine počinje provoditi pranje nogu vjernicima nakon euharistije, kao čin poniznosti i bratske ljubavi prema primjeru Isusa Krista o kojemu čitamo u evanđelju po Ivanu 13,1-17, ova zajednica postaje poznata kao Duhovna crkva nogopranih. Taj naziv postaje 1950. godine službenim, kada je zajednica vjernika registrirana kao Kristova duhovna crkva nogopranih u FNRJ. Na saboru crkve 3. ožujka 1968. godine, zajednica mijenja naziv u sadašnje ime Crkva Božja u Banovcima. Taj naziv imale su dvije od prvih zajednica već 1925. godine u Lalićima i Pivnicama. Tadašnje sjedište Crkve Božje u SFRJ bilo je u Vinkovcima (Jambrek, 2003, 158).

Prva bogoštovlja u Banovcima održavala su se u privatnim kućama obraćenih vjernika naizmjenično prema mogućnostima i potrebama, kako je crkva rasla. Prvi starješina duhovne zajednice u Banovcima 1920. godine bio je već spomenuti Adam Spies koji je aktivno djelovao u mjestu i široj okolici. On se u tridesetim godinama 20. stoljeća iselio za Argentinu gdje je i umro. Zamijenio ga je 1935. godine Paul Weitmann, obraćenik iz Reformirane crkve. Weitmann je vršio službu pastora sve do svog preseljenja iz bivše Jugoslavije za Njemačku 1956. godine u mjesto Reutlingen, a kasnije za Kanadu u Kitchener (Weitmann, 1999).

Doprinos Paula Weitmanna razvoju Crkve Božje u Banovcima

Weitmann je rođen 1911. godine u selu Banovci. Njegovi otac i majka bili su vjernici Reformirane crkve. Bili su vrlo privrženi svojoj crkvi pa su tako i odgajali svoje troje djece. Stariji je sin izučio za liječnika. Drugi po redu, Henrik Weitmann, postao je svećenik Reformirane crkve u kojoj je i služio kao župnik u župi u Tordincima (Weitmann, 1999). Reformirana župa u Tordincima gdje je služio Henrik zanimljiva je po tome što je jedina reformirana župa od 120 župa koje je osnovao Mihael Starin 1540-ih koja je nadživjela protureformaciju na prostoru Hrvatske i rat s Turcima (Jambrek, 2003, 39). Weitmann kao najmlađi sin ostao je u roditeljskom domu s ocem i majkom. U svojoj autobiografiji o svom mladenačkom životu zapisao je sljedeće (Weitmann, 1999):

Kao mlad čovjek živio sam život u svijetu i grijehu kao i većina mojih vršnjaka. Takav život mi je donio opterećenu savjest i nemir u duši. Osjećao sam veliku prazninu u životu. Sve mi je bilo prazno i besmisleno. Tada sam se priključio Sokolskom društvu gdje smo imali veliki orkestar, a ja sam svirao violinu. Mladi su se sastajali na druženje, ples i zabave, a mi smo im u orkestru svirali. Praznina u duši me i pored toga nije napuštala. Često dok bi mladi plesali i dok sam svirao, čuo sam tihi glas Božjega Duha kako govori mojoj savjesti: "Ovo nije mjesto za tebe." Uvidio sam da ni zabave, ni veselo društvo mladih, ni novac nisu me mogli usrećiti. Znao sam da postoji nešto što mi stvarno nedostaje. I za tim je čeznula moja duša. Tražio sam to, ali nisam znao što je to.

Slijedeći događaj bio je presudan u njegovom obraćenju i pristupanju pentekostnom pokretu. Mladi Weitmann se u svojoj 23. godini života teško razbolio. Liječnici, među kojima i njegov rođeni brat, nisu nalazili način da mu pomognu. Lijekovi i ostali tretmani ondašnje medicine jednostavno mu nisu pomagali. U takvome stanju vjernici iz duhovne crkve u Banovcima pozvali su ga na evangelizaciju koja se trebala održati. Na bogoslužju je govorio propovjednik iz Sjedinjenih Američkih Država koji je sa svojom ženom bio gost u duhovnoj crkvi u Banovcima. Te večeri Weitmann je razumio govor Duha Svetoga koji ga je suočio s pitanjem gdje će provesti svoju vječnost ako umre neizmiren s Bogom. U svojoj autobiografiji je zapisao (Weitmann, 1999):

Znao sam da Bogu moram položiti račune za moj grešan život. Još dok je propovjednik govorio, osjećao sam u sebi nemir i strah kao da stojim pred vratima pakla. U tom trenutku sam se počeo kajati i moliti Bogu: «Bože milostiv budi meni grešnome, oprosti mi sve moje grijeh...» Bog se smilovao i oprostio mi sve moje grijeh i darovao mi svoj divan mir u srce i dušu. Ranije nisam znao da postoji takav mir koji ispunjava srce i donosi pravu radost.

Nakon što je doživio unutarnji mir molio se Bogu i za ozdravljenje tijela što je kasnije i doživio (Weitmann, 1988):

U toj mojoj bolesti obratio sam se za pomoć u molitvi Bogu i Isus je spustio svoje ranjene ruke na mene i iscijelio me. Slava mu! Tako sam se ja obratio. Uvidio sam da kada priznajemo svoje grijeh i ostavljamo ih, dolazimo bliže Bogu. Vidio sam i druge koji su priznali svoje grijeh i napustili grešan život, pala je sila Božja kao oganj s neba na njih. Kada Duh Sveti prosvijetli našu savjest i uvjeri nas u našu grešnost onda nema razlike od kralja do prosjaka. Jednostavno shvatimo da smo pred Bogom kao otvorena knjiga i On nam poklanja svoju milost i oprostjenje.

Njegovo obraćenje dogodilo se 1934. godine, ali nije prošlo bez različitih protivljenja i borbi. Poseban teret imao je od strane svojih roditelja i braće koja se nika-ko nisu mogla pomiriti s time što je on doživio. O odnosu obitelji prema njemu

nakon obraćenja izjavio je: “U početku mog vjerovanja prolazio sam kroz velike nevolje i protivljenja od moje rodbine, a posebno od mojih roditelja i brata. Njima je bilo i strašno pomisliti da sam se ja obratio Bogu i to u duhovnom pokretu” (Weitmann, 1988). No ta je priča imala sretan ishod. O tome kako ga je Bog tješio i što je doživio poslije izjavio je: “Bog me nije ostavio da se razočaram. Doživio sam da se moja majka 1958. godine obratila i krstila biblijskim krštenjem. Djeca mog brata svećenika su se obratila i Bog im je dao sretan brak. Divan je naš Bog!” (Weitmann, 1988).

Weitmann se 1935. godine oženio djevojkom Katarinom. Imali su šestero kćeri koje su također nakon svoga obraćenja bile aktivne u službi. Iste je 1935. godine počeo sa službom propovijedanja u duhovnoj crkvi u Banovcima, zamijenivši Adama Spiesa koji je zašao u pozne godine i preselio se u Argentinu. Tridesetih godina duhovna crkva u Banovcima ostvarila je dobre kontakte s duhovnom crkvom u selu Nijemci, osam kilometara udaljenom od Banovaca, čiji su mještani također bili njemačke nacionalnosti. Crkvu je predvodio Daniel Bajer. Daniel Bajer i Weitmann su uskoro nadgledali veći broj osnovanih duhovnih crkava u široj okolici Srijema i Slavonije, među kojima su bile duhovne crkve u Banovcima, Nijemcima, Ivancima, Šidu, a nešto kasnije i u Tordincima, Antinu i Dalju. Istovremeno surađuju s duhovnom crkvom velikokrštenih u Srijemskim Čakovcima, Oroliku, Jankovcima, Vinkovcima i drugim mjestima (Weitmann, 1988).

1940. godine započinje Drugi svjetski rat i stradanje s njim. Weitmann je jedno vrijeme bio zatočen u logoru, a kasnije je nakratko radi ispovijedanja vjere u Krista završio i u zatvoru. U to teško vrijeme posjetio je svog rođaka u selu Ivanci. Za vrijeme molitve dogodila se jedna nadnaravna manifestacija u kojoj je Duh Sveti tome čovjeku govorio na čistom njemačkom jeziku po vjernici Stani Polimac koja nije govorila ni razumjela njemački jezik. Sličan obrazac ovoga događaja zapsan je u Djelima apostolskim u 2. poglavlju kada su apostoli nadahnuti Duhom Svetim naviještali silna djela Božja, a ljudi su ih slušali na svojim materijalnim jezicima (Weitmann, 1988).

Tijekom Drugog svjetskog rata javljaju se značajnije promjene u broju vjernika koje nastaju pred kraj 1943. godine. Selo Ivanci bilo je spaljeno 30. 11. 1943. godine. Tijekom te nevolje poginulo je mnogo osoba, među njima i dosta vjernika. Većina preživjelih vjernika iz sela Ivanci prelazi živjeti u Banovce. Radilo se većinom o ženama i djeci, i to preko 30 osoba. Druga značajna promjena nastaje već sljedeće 1944. godine kada se mještani sela Banovci njemačke nacionalnosti masovno iseljavaju i idu prema Austriji i Njemačkoj, a među njima i vjernici iz duhovne crkve Banovci. Pastor Weitmann ostaje s brojnijim dijelom crkve koju sad sačinjavaju uglavnom vjernici srpske nacionalnosti. Weitmann je imao mlin i dosta zemlje, a kako su obitelji iz zapaljenog sela Ivanci došle u Banovce bez

ičega, nastojao je skrbiti za njihove životne potrebe. Mnoge su obitelji bile smještene u njegovoj kući u ulici Marka Oreškovića. Neki su bili smješteni u sobe, a neki u štalu, šupe i čardak. U toj grupi vjernika, još kao dječak u svojoj osmoj godini, dolazi i Veljko Bogdanović. Zajedno sa svojom obitelji biva smješten u štalu. Kasnije će upravo on zamijeniti Weitmanna u duhovnoj skrbi za vjernike u Banovcima (Bogdanović, 2005b).

Na ovaj se način Paul Weitmann kao starješina brinuo ne samo za duhovne potrebe vjernika, nego i materijalne. Vodio je brigu o namirnicama, osobito za snabdijevanje brašnom onih obitelji u potrebi. Weitmann je o tom razdoblju u svojoj autobiografiji napisao sljedeće:

I pored ratnog stradanja, Bog nas je tješio, hrabrio i čuvao. Jednom je tada u Banovcima kćerka sestre Mare Mišljenović, Verica, slomila ruku. Kost se izbočila van tako da smo morali pocijepati rukav da bi ga skinuli. Za vrijeme molitve i pomazanja svetim uljem, po Jakovu 5:14-15, Gospodin je iscijelio njezinu ruku u trenutku, dok smo još bili na koljenima. Bog je divan. Slava Bogu! (Weitmann, 1999).

Weitmann je 1948. godine organizirao dječji rad u crkvi, a poslije godinu do dvije dana i rad s mladima. Malo kasnije u taj rad uključuje se i Veljko Bogdanović. On je pisao razne sastave, lekcije i zadaće koje bi djeca i mladi učili, a potom se time služili na bogoštovljima. Weitmann je kao nadareni glazbenik podučavao mlade u sviranju različitih instrumenata poput gitare i mandoline, kao i višeglasnom pjevanju. Sam je svirao violinu i piano. U to vrijeme dječji rad se odvijao nedjeljom dok se rad s mladima odvijao utorkom i četvrtkom. Utorkom navečer mlade bi podučavao pjevanju i sviranju, a četvrtkom bi proučavali razne teme i lekcije iz Svetoga pisma. Na sastancima se nije samo proučavalo, već i učilo napamet mnoge dijelove Svetoga pisma. Weitmann je vodio mlade kao glazbenu skupinu na evangelizacije po okolnim crkvama i mjestima, kao što su Orolik, Srijemski Čakovci, Šid i druga mjesta, a kasnije po mjestima Srijema, Banata i Bačke. O tome radu s mladima Weitmann (1988) je izjavio:

Poslije drugog svjetskog rata imali smo probudu među mladima u crkvi u Šidskim Banovcima. Oni su iskreno ljubili Boga. Uvidjeli smo da njih treba uposliti korisnim aktivnostima u crkvi. Oni su marljivo, pored poslova na njivama, u večernjim satima vježbali sviranje raznih instrumenata. Višeglasno pjevanje i proučavanje iz Svetoga Pisma, uz molitve naravno, je bilo posebno važan dio. Sa svim tim aktivnostima bili su korisni u lokalnoj crkvi i u evangelizacijama po drugim okolnim crkvama. Tako je preko požrtvornog rada mladih došlo do probuđenja starijih članova crkve.

1950. godine donesen je zakon o vjerskim zajednicama u FNRJ prema kojemu su se i protestantske crkve morale registrirati. Pentekostni vjernici koji su prakticirali službu pranja nogu registrirali su se pod imenom Kristova duhovna crkva

nogopranih u FNRJ. Tako je i mjesna crkva u Banovcima registrirana kao Kristova duhovna crkva nogopranih Šidski Banovci (Bogdanović, 2005b). Na saboru propovjednika Kristove duhovne crkve nogopranih u pokrajini Srijem-Slavonija, donesena je 2. ožujka 1968. godine odluka o promjeni imena u Crkva Božja u SFRJ (Jambrek, 2003, 158). Lokalna crkva u Banovcima djeluje od tada pod nazivom Crkva Božja Šidski Banovci.

Weitmann je 4. lipnja 1956. godine dobio papire za iseljenje i iselio se sa svojom brojnom obitelji iz Banovaca za Njemačku. Tamo se naselio u mjestu Reutlingen gdje je osnovao crkvu s Nijemcima doseljenima iz ovoga kraja. Nakon nekoliko godina iselio se u Kanadu u mjesto Kitchener gdje je također osnovao crkvu od naroda iz bivše Jugoslavije. U tome mjestu sagrađena je i imponantna crkvena građevina za potrebe zajednice (Bogdanović, 1956).

O tom razdoblju Weitmann (1988) kaže:

Najprije sam služio u crkvi u Banovcima preko 20 godina (1935-1956), gdje sam i rođen 1911. godine i obratio se 1934. godine. Zatim smo se preselili u Njemačku i Gospodin mi je pomogao da smo u Reutlingenu organizirali crkvu kojoj sam služio. Zatim smo se preselili u Kanadu i tamo sada živim i služim u crkvi u Kitcheneru. Svuda sam nailazio na blagoslove i na poteškoće. Problema je imala i prva crkva u Jeruzalemu, pa u Korintu i na drugim mjestima. Tako je i danas. Svugdje sam susretao iskrene i Bogu odane duše u Jugoslaviji, u Njemačkoj i u Kanadi.

Valja nam ovdje spomenuti kako je za vrijeme svojega boravka u Banovcima Weitmann uspijevaao ostvariti dobru suradnju s drugim organizacijski odvojenim evandeoskim crkvama. Vrijedno je zabilježiti njegovo mišljenje o toj suradnji (Weitmann, 1988):

Shvatio sam da je jedan Bog, jedno nebo i jedno Sveto Pismo, te da je Isus molio «da svi budu jedno.» To je bila osnova na kojoj sam razumio da nanovorođena djeca Božja makar su u odvojenim strukturama, trebaju surađivati i to je Bog blagoslovio. Često među braćom ima neprijateljskih stavova. Umjesto da pomažu jedni drugima u ljubavi, za svjedočanstvo svijetu, često se braća međusobno optužuju i jedan drugoga ponižavaju, a to je loše. Mnogi misle da je ulazak u nebo odvojen, ali nebo je mjesto zajednice svetih, Crkve nanovorođenih. Oni će ući i biti s Kristom.

Doprinos Veljka Bogdanovića razvoju Crkve Božje u Banovcima

Odlaskom Paula Weitmanna crkva u Banovcima dosta je izgubila. U međuvremenu mnoge su se djevojke iz crkve udale po drugim mjestima, državama i kontinentima. Na taj se način glazbena skupina koja je služila crkvi i sudjelovala na brojnim evangelizacijama jednostavno razila širom svijeta. Crkva je tada ostala

bez pastora. Bogoslužja je u tome razdoblju predvodio Stevan Nićin, jedan od članova koji se nedugo zatim sa svojom brojnom obitelji preselio u Bršadin gdje je bio premješten kao čuvar pruge. Brigu o propovijedanju i pastoralnom radu preuzelo je glavno starješinstvo Kristove duhovne crkve nogopranih u FNRJ. Ono je napravilo raspored te su za bogoštovlja brinuli pastori iz drugih crkava među kojima i Ismet Arzuhaldžić iz Vukovara, Pero Bjondić iz Šida i Milivoj Pavlov iz Vrdnika (Bogdanović, 2005b).

Crkva u Banovcima ponovo je dobila pastoralnu skrb kada se Veljko Bogdanović vratio iz vojske 1958. godine i nastavio služiti crkvi u Banovcima. Spomenuto je kako je Bogdanović već ranije zajedno s Weitmanom služio u radu s djecom i mladima. Bogdanović je rođen 23. rujna 1935. godine u selu Ivanci, tadašnjoj općini Ilača, od oca Marka Bogdanovića i majke Jelice Bogdanović (rođene Jelača). Već smo spomenuli kako se zajedno sa svojom obitelji preselio u Banovce nakon što je njegovo rodno selo Ivanci spaljeno za vrijeme Drugog svjetskog rata. Bogdanović je u Banovcima doživio obraćenje nakon čega je 18. travnja 1953. godine kršten vodom u rijeci Bosut. Krstio ga je Milivoj Pavlov, tadašnji glavni starješina Kristove duhovne crkve nogopranih u SFRJ. Iste je godine rukopoložen za đakona, a nedugo nakon toga je primio i potvrdu o uvođenju u službu od Ismeta Arzulhadžića koji je tada bio tajnik Kristove duhovne crkve nogopranih u SFRJ (Bogdanović, 2005b). Na taj način Bogdanović je aktivnije započeo služiti u crkvi u Banovcima.

U Banovcima je upoznao Aleksandriju Davidović s kojom se vjenčao 4. svibnja 1958. godine. Nedugo nakon vjenčanja, 11. srpnja 1958. godine, dogodio se tragičan događaj koji će obilježiti daljnji tijek Bogdanovićeve života i službe. Povratkom s rada u polju u Banovcima pao je s kola koja su vukli konji i ozlijedio kralježnicu. Nakon toga proveo je više od godinu dana u bolnici na rehabilitaciji u Beogradu. Nakon ovoga događaja morao se suočiti s činjenicom da će ostatak života provesti služeći se invalidskim kolicima. To ga nije pokolebalo u odluci da nastavi sa službom, ali je morao pronaći drugačiji izvor prihoda budući više nije mogao raditi na zemlji. Zbog toga se 18. listopada 1960. godine radi životne egzistencije preselio u Vinkovce, gdje je 24. ožujka 1966. godine rukopoložen za pastora. Povremeno je dolazio služiti u Banovce u pastorskoj službi, a pomoć pri radu imao je od Mirka Klašnje, člana crkve u Banovcima. Milivoj Pavlov, glavni starješina, i Veljko Bogdanović, sada već u službi tajnika Crkve Božje u Jugoslaviji, rukopoložili su početkom 1969. godine Mirka Klašnju za pastora lokalne crkve u Banovcima. Bogdanović je i dalje povremeno dolazio u Banovce i pomagao Klašnji dijeleći Večeru Gospodnju i brinući o različitim dušobrižničkim potrebama. Dolaskom u Vinkovce Bogdanović se aktivnije uključio u literarni rad. Preuzeo je 1976. godine uredništvo *Glasa istine*, tromjesečnog lista koji je obrađivao kršćansku tematiku i donosio glavne događaje u denominaciji. Od 1974. do 1984.

godine bio je glavni starješina Crkve Božje u Jugoslaviji (Bogdanović, 2005b).

Od samog početka pentekostnog pokreta u Banovcima 1920. godine pa sve do 1974. godine bogoštovlja su se obavljala u privatnim kućama vjernika. Zajednica je 1974. godine dobila građevinsku dozvolu za gradnju molitvenog doma. Tako je već 1975. godine molitveni dom izgrađen i posvećen za bogoštovlja. U molitvenom domu napravljena je manja dvorana za lokalnu crkvu i veća za konferencije vjernika Crkve Božje iz ostalih mjesta ondašnje Jugoslavije. U novim prostorijama Crkve Božje u Banovcima redovito su se dva puta godišnje održavale konferencije. Prvog i drugog svibnja održavale su se proljetne konferencije, a potkraj studenog jesenske. Bilo je to vrijeme kada su zaposlenici bili slobodni. Pored ovoga u Banovcima su se često održavali i izvanredni skupovi, seminari, krštenja itd. Kako se za vrijeme komunističke vlasti nastojalo sve duhovne aktivnosti obavljati u crkvenim prostorijama, uz novi molitveni dom izgrađena je i krstionica, gdje su se od tada obavljala vodena krštenja. Prije stvaranja ovakvih uvjeta krštenja su se obično obavljala u rijeci Bosut oko osam kilometara udaljeno od Banovaca ili u obližnjem ribnjaku (Bogdanović, 2005b).

Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina dolazi do pada broja vjernika. Tijekom Domovinskog rata okuplja se svega šest vjernika (1992). Banovci su se u to vrijeme nalazili na okupiranom području. Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1992. godine, osamostaljuje se i Crkva Božja u Republici Hrvatskoj. Središnji ured denominacije je u Vinkovcima, a denominaciji pripadaju i zajednice u Antinu, Banovcima, Dalju, Komarevu, Tordincima, Vukovaru i Zagrebu. Na okupiranom području zajedno s Banovcima nalazile su se i zajednice u Antinu, Dalju, Tordincima i Vukovaru. Bogdanović je tijekom toga razdoblja ostao na okupiranom području gdje je brinuo za zajednice u Banovcima, Dalju i Vukovaru. Tijekom toga razdoblja sve do 1997. godine kršteno je 26 novih obraćenika iz mjesta i uže okolice. Bogdanović je tako od 1992. godine, pa sve do svoje smrti 2012. godine služio kao pastor u Crkvi Božjoj u Banovcima. Sve to vrijeme nastojao je skrbiti za duhovne potrebe vjernika u Banovcima, ali i okolici organizirajući različite aktivnosti poput konferencija, molitvenih skupova, evangelizacija i slično.

Zaključak

Ovaj rad daje prikaz razvoja pentekostnog pokreta u jednome malenom ruralnom mjestu na području Srijema tijekom dvadesetog stoljeća. Svaki zabilježeni isječak iz toga razdoblja vrijedan je materijal za oblikovanje povijesne građe razvoja pentekostnog pokreta na području Republike Hrvatske.

Ovaj prikaz ukazuje na nekoliko važnih elemenata. Prvo, pentekostni pokret na području Slavonije i Srijema, na početku dvadesetoga stoljeća, oblikovao je

jezgru uglavnom tamo gdje bilježimo postojanje luterana, reformiranih i nazarena. Beška, Banovci, i u ovome radu samo usput spomenuti Tordinci, svjedočanstvo su ovoga fenomena.

Zanimljivo je također kako je dobar dio prvih pentekostnih vjernika na ovome području bio njemačkog porijekla. Ovome u prilog ide njemačko porijeklo Paula Weitmanna. Stanko Jambrek u svojoj knjizi *Crkve reformacijske baštine u Republici Hrvatskoj* (2003, 102) kao početak pentekostnog pokreta navodi najprije Bešku i okupljanja u kući Antona i Katharine Stumpfhauser koji su bili njemačkog porijekla. Sljedeće značajno mjesto koje navodi Jambrek (2003, 104) su Vinkovci i vinkovačko Novo Selo gdje se spominju braća Petar i Matija Baumgartner, također njemačkog porijekla. Nijemci su činili jezgro iz kojeg se potom pokret širio na pripadnike drugih vjeroispovijesti i narodnosti. U skladu s ovim pentekostne zajednice su nakon Drugog svjetskog rata, kada je dobar dio stanovnika njemačke narodnosti morao napustiti ova područja, doživjele velike gubitke u broju članova, što kasnije nije bilo jednostavno nadoknaditi.

Drugo, analizirajući povijest i djelovanje pentekostne zajednice u Banovcima možemo uočiti kako je ona bila važan čimbenik u širenju i učvršćivanju pentekostnog pokreta u okolnim mjestima kao što su Antin, Dalj, Nijemci, Orolik, Srijemski Čakovci, Šid, Tordinci, Vinkovci, Vukovar, Vrdnik i druga mjesta Slavonije i Srijema. Ovome su svakako svojim radom doprinijela i njezina dva pastoralna djelatnika Weitmann i Bogdanović. Kada govorimo o utjecaju lokalne zajednice u Banovcima na okolna mjesta, zanimljivo je primijetiti kako se radi o ruralnom mjestu. Smjer širenja pentekostnog pokreta u Slavoniji i Srijemu uglavnom se kretao od ruralnih prema urbanim područjima. Tome u prilog idu primjer Beške, Banovaca, vinkovačkog Novog Sela i Nijemaca koje Weitmann spominje kao žarišta pentekostnog buđenja. Ovaj podatak treba uzeti u obzir kada analiziramo način i tempo širenja pentekostnog pokreta na ovim područjima.

Treće, valja nam ukratko navesti i temeljne doprinose Weitmanna i Bogdanovića. Weitmann 1935. godine započinje pastoral u Banovcima. Njegov značaj možemo prepoznati ne samo u brizi za lokalnu crkvu u Banovcima već i u brizi za crkve u okolici i izgradnji suradnje s drugim pentekostnim denominacijama. Tome u prilog svjedoči njegova suradnja s Danielom Bajerom iz Nijemaca s kojim je zajedno nadgledao crkve u Banovcima, Nijemcima, Ivancima, Šidu, a nešto kasnije i u Tordincima, Antinu i Dalju te suradnja sa crkvama u Srijemskim Čakovcima, Oroliku, Jankovcima, Vinkovcima i drugim mjestima (Weitmann, 1988).

Njegova materijalna skrb za prognanike iz Ivanovca u toku drugog svjetskog rata ukazuje na socijalnu osjetljivost ranih pentekostnih vjernika na ovim područjima. Također ne treba previdjeti kako Weitmann kao pripadnik njemačke narodnosti, u vrlo osjetljivoj razdoblju, pomaže vjernicima drugih narodnosti.

Weitmannov doprinos na duhovnom području bio je istaknut u pastoralnoj i nadgledničkoj skrbi, evangelizaciji, slavljenju te dječjem i omladinskom radu.

Bogdanović je od svojega mladenaštva bio Weitmannov suradnik u radu s mladima i to posebice u edukaciji mladih kako u Svetom pismu, tako i u području praktične službe u crkvi: slavljenja i evangelizacije. Kasnije preuzima i pastoralnu službu. Tragedija u kojoj je slomio kralježnicu i završio u kolicima udaljava ga iz Banovaca. Ipak njegovo prebivalište u Vinkovcima otvara mu nove mogućnosti. U Vinkovcima postaje tajnik Crkve Božje na nacionalnom nivou s koje je pozicije mogao utjecati na daljnji razvoj crkve u Banovcima. Rezultati te službe su vidljivi u ordiniranju Mirka Klašnje za pastora, izgradnji molitvenoga doma i organiziranju konferencija, seminara i drugih skupova u Banovcima.

Literatura

- Arapović, Borislav (2003). *Njihovim tragom*. Osijek: Izvori.
- Bogdanović, Veljko (2005a). "Autobiografija Veljka Bogdanovića." [fotokopija]. Vinkovci, Hrvatska.
- Bogdanović, Veljko (2005b). "Moji dragi Banovci." [fotokopija]. Vinkovci, Hrvatska.
- Bogdanović, Veljko (1956). "Obitelj Bogdanović." Transkript Veljka Bogdanovića. Vinkovci, Hrvatska.
- Conn, Charles W. (1997). *Like a mighty army/A history of the Church of God*. Cleveland, Tennessee: Pathway Press.
- Jambreč, Stanko (2003). *Crkve reformacijske baštine u Hrvatskoj*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Jendričko, Josip (2004). *Church of God History & Polity-A summary of the history of the Church of God - 1886 to 1997*. [fotokopija]. Vinkovci, Hrvatska.
- Weitmann, Paul (1999). Autobiografija Paula Weitmanna. [fotokopija]. Kitchener, Kanada.
- Weitmann, Paul (1988). "Razgovor sa Paulom Weitmannom, svjedokom i sudionikom samih početaka pentekostnog pokreta u Hrvatskoj." Transkript Veljka Bogdanovića. Vinkovci, Hrvatska.

David Kovačević

Review of the Development of the Church of God in Banovci

Summary

This work offers a review of the development of the Pentecostal Church in Banovci nearby Vinkovci, which is part of the Church of God in Croatia, and thus a part of the Church of God globally. The introductory part brings some general features of the beginnings of the Pentecostal movement at the transit from the 19th to the 20th century and it describes the said local community in the environment of the Pentecostal movement. In the middle part the lives and the ministry of two pastors of the church in Banovci are discussed: Paul Weitmann and Veljko Bogdanović. Their contribution is significant not only for the local community in Banovci, but also for the development of the Pentecostal movement in the area of Slavonia and Srijem. The purpose of the work is to contribute to the study of the development of the Pentecostal movement in Croatia.